

Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației naționale nr. 5003 / 02.12.2014

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

**Programa școlară
pentru disciplina**

**LIMBA ȘI LITERATURA MATERNĂ RROMANI
CLASELE a III-a - a IV-a**

București, 2014

Notă de prezentare

Conform planului cadru de învățământ aprobat cu numărul 3371/ 12.03.2013, disciplina *Limba și literatura maternă* se predă în clasele a III-a – a IV-a cu o alocare de 5 ore pe săptămână.

Programa de *Limba și literatura maternă rromani* pentru clasele a III-a – a IV-a a fost realizată pe baza Cadrului comun pentru dezvoltarea competențelor de comunicare în limba maternă, dezvoltat în perioada iunie-august 2014, pornind de la concluziile studiilor dezvoltate în cadrul proiectului POSDRU 35279 *Un învățământ performant bazat pe decizii fundamentate - Strategii de valorificare a evaluărilor internaționale privind rezultatele învățării*. Acest cadru a fost structurat pentru a accentua aspectul comunicativ-funcțional al învățării limbii și literaturii materne în contextul actual. Fără îndoială că limbile și literaturile cunosc o mare diversitate. Iar decupajele tradiționale de tipul „limbă” și „literatură” se raportează întotdeauna la elemente specifice în plan lingvistic sau în plan literar. Totuși, din perspectivă pragmatică, competențele de comunicare se focalizează pe operații cognitive identice. În acest sens, sunt relevante cadrele de referință ale studiilor internaționale (de exemplu PISA, PIRLS), care vizează un set de procese identice pentru măsurarea achiziției elevilor, indiferent de limba lor maternă.

În această perspectivă, programa valorifică următoarele documente:

- Key Competences for Lifelong Learning - a European Reference Framework, Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006, (Recomandarea Parlamentului European vizând competențele cheie) in Official Journal of the EU, 30 dec. 2006. Din acest document au fost extrase elementele componente ale competenței de comunicare în limba maternă.
- Literary Framework for Teachers, LIFT (Cadrul de referință pentru literatură realizat cu sprijin european și pilotat în 6 țări membre, printre care și România), <http://www.literaryframework.eu/>. Acest document a fost utilizat pentru formularea competențelor și activităților de lectură.
- PIRLS Assessment Framework, <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2011/framework.html> (Studiul internațional privind progresia competențelor de lectură la finalul învățământului primar, la care România participă din 2001 - cu teste în limbile română și maghiară). Acest document a facilitat dezvoltarea unor competențe, activități de lectură și structurarea conținuturilor.
- The European Language Portfolio (Portofoliul european al limbilor) http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Portfolio_EN.asp. Acest document a orientat reflecția asupra competențelor de comunicare.

Alături de racordarea fără echivoc la tendințele actuale în didactica maternei pe plan internațional, documentul de față își propune o consolidare a abordării educaționale centrate pe nevoile elevilor în societatea contemporană. Dincolo de retorici, propunem formulări ancorate în cotidian, care să ofere elevilor achiziții de calitate în domeniul comunicării, în contexte semnificative de învățare.

Din punct de vedere formal, programa de față continuă modelul curricular avansat de programele pentru clasa pregătitoare, clasele I și a II-a aprobate în 2013, fiind structurat astfel: notă de prezentare, competențe generale, competențe specifice și exemple de activități de învățare, conținuturi, sugestii metodologice.

- **competențele generale** sunt urmărite pe întreg parcursul învățământului primar (aceste competențe vizează receptarea și producerea de mesaje în contexte la îndemâna copiilor);
- **competențele specifice** sunt derivate din competențele generale și sunt vizate pe parcursul fiecărei clase; **activitățile de învățare** reprezintă exemple de sarcini de lucru prin care se dezvoltă competențele specifice;
- **conținuturile** sunt exprimate ca: funcții ale limbii/acte de vorbire (gramatică funcțională), tipologii ale textului și elemente intuitive privind regularitățile limbii;
- **sugestiile metodologice** au rolul de a orienta profesorul în organizarea demersului didactic pentru a reuși să faciliteze dezvoltarea competențelor.

Competențe generale

- 1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare**
- 2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare**
- 3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare**
- 4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare**

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>1.1. Identificarea semnificației globale a unui mesaj oral în contexte familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - răspuns la întrebarea „Despre ce e vorba în ...?” - selectarea variantei corecte dintr-un set prezentat (imagine semnificativă și imagini plauzibile/distractori) - alegerea variantei corecte în exerciții de tip adevărat/ fals - realizarea unor desene, realizarea unei scheme	<p>1.1. Identificarea semnificației globale a unui mesaj oral în contexte previzibile</p> <ul style="list-style-type: none"> - descifrarea semnificației unui anunț radio/ scurtă narațiune/ scurtă poezie („Este vorba despre ...”) - vizionarea de emisiuni pentru copii (online sau TV) pe teme de interes pentru clasa de elevi - vizionarea de scurtmetraje animate sau filme scurte pentru copii
<p>1.2. Deducerea sensului unui cuvânt prin raportare la mesajul audiat</p> <ul style="list-style-type: none"> - folosirea unei tehnici de încercare și eroare - explicarea sensului cuvântului prin mijloace verbale și nonverbale	<p>1.2. Identificarea unor modele intonației simple (aserțiune, ordin, întrebare)</p> <ul style="list-style-type: none"> - sesizarea întrebărilor în cadrul mesajului audiat („Cine a întrebat?”, „Ce a întrebat?”) - identificarea unei porunci - sesizarea aserțiunilor (enunțuri afirmative, negative)
<p>1.3. Sesizarea unor regularități ale limbii prin raportare la mesaje audiate</p> <ul style="list-style-type: none"> - observarea unor mărci specifice (de exemplu, plural/ gen etc.)	<p>1.3. Sesizarea abaterilor din mesajele audiate în vederea corectării acestora</p> <ul style="list-style-type: none"> - observarea dezacordului sau a altor abateri
<p>1.4. Manifestarea atenției față de interlocutor</p> <ul style="list-style-type: none"> - privirea interlocutorului - căutarea elementelor interesante, reprezentative ale mesajului audiat	<p>1.4. Manifestarea toleranței față de interlocutor</p> <ul style="list-style-type: none"> - așteptarea finalizării mesajului - luarea cuvântului, în ordine, în funcție de regulile anunțate
<p>1.5. Manifestarea unei atitudini deschise față de comunicare în condițiile neînțelegerii mesajului audiat</p> <ul style="list-style-type: none"> - solicitarea repetării unui mesaj (de exemplu, „Ce-ai spus?”/ „Mai spune o dată”) - solicitarea unei explicații (de exemplu, „adică .../ ce înseamnă că ...?”) - depășirea fricii de eșec	<p>1.5. Manifestarea interesului pentru receptarea mesajului oral indiferent de perturbările de canal</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri pentru sesizarea semnificației unor mesaje bruiate, trunchiate, articulate defectuos - activități de grup în care soluționarea temei necesită angajarea verbală a tuturor membrilor

2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>2.1. Descrierea unui obiect/ unei ființe din universul apropiat pe baza unui plan simplu</p> <ul style="list-style-type: none"> - identificarea și numirea unor trăsături ale obiectelor/ ființelor din universul apropiat - descrierea frontală, cu sprijin din partea profesorului, a obiectelor la îndemână - descrierea colegului de bancă, cu sprijin din partea profesorului sau a altui coleg - colaborarea pentru descoperirea ideilor care pot structura un plan simplu 	<p>2.1. Descrierea unui personaj dintr-o carte/ dintr-un film /a unui personaj imaginar urmărind un set de repere</p> <ul style="list-style-type: none"> - discutarea aspectelor relevante descoperite în text/ carte referitoare la personaj - realizarea unui portret al personajului folosind mai multe coduri (desen/colaj, ritm/melodie, pantomimă etc.); verbalizarea și comentarea acestei descrieri de către cel care a realizat-o sau de un coleg - participarea la joc de rol pentru a intra în pielea personajului
<p>2.2. Povestirea unei întâmplări cunoscute pe baza unui suport adecvat din partea profesorului</p> <ul style="list-style-type: none"> - relatarea după întrebările investigatorului perfect (Cine? Ce? Unde? Când? Cum? De ce? Cu cine? Cu ce?) - relatarea a ceea ce au văzut într-un film/ desen animat/ clip pentru care nu au subtitrare sau sonor 	<p>2.2. Relatarea unei întâmplări imaginate pe baza unor întrebări de sprijin</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de imaginație (de exemplu, „Închide ochii – ești pe plajă și joci volei cu prietenii, s-a stârnit furtuna, ce faceți?”) - inventarea unui alt final la o poveste - imaginarea unei continuări a unei scene de poveste - relatarea unor întâmplări având ca suport banda desenată - ne imaginăm...(de exemplu, „Intrăm în podul unei case: ce auzim? ce mirosim? ce vedem?”)
<p>2.3. Prezentarea unei activități realizate individual sau în grup</p> <ul style="list-style-type: none"> - răspuns la întrebări simple de control – „Ce ai făcut? Ce ai făcut mai întâi? Și apoi? Dar în cele din urmă?” - prezentare după plan a unei teme - prezentarea unor evenimente ale clasei (excursie, concurs, târg de marțișoare etc.) 	<p>2.3. Prezentarea ordonată logic și cronologic a unui proiect/ a unei activități derulate în școală sau extrașcolar</p> <ul style="list-style-type: none"> - discuții referitoare la prezentarea proiectelor în faza inițială și la final - discutarea unor criterii pentru aprecierea prezentării unor proiecte/ teme - concurs de prezentări orale pe o temă anunțată (de exemplu, serbarea de Crăciun, vizita la muzeu, personajul ..., vizita la mall, vizionarea filmului 3D) cu juriu dintre elevii clasei - prezentarea în ordine logică, cronologică a unor imagini care corespund momentelor unei întâmplări
<p>2.4. Participarea la interacțiuni pentru găsirea de soluții la probleme</p> <ul style="list-style-type: none"> - dezvoltarea de proiecte interdisciplinare la clasă, în școală sau în comunitate în cadrul unui grup mic - organizarea unui eveniment (de exemplu: o serbare, o expoziție cu afișe 	<p>2.4. Inițierea unei interacțiuni în vederea rezolvării de probleme individuale sau de grup</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri care se bazează pe întrebări reciproce - proiecte în perechi/ grupuri mici

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
realizate în urma lecturilor)	- minidezbateri/ controversa creativă
2.5. Adaptarea vorbirii la diferite situații de comunicare în funcție de partenerul de dialog <ul style="list-style-type: none"> - dramatizarea unor scene de poveste - joc de rol în diverse situații de comunicare (de exemplu, „Ești cu bicicleta în parc și ai găsit un pui de porumbel căzut din cuib. Este un domn pe o bancă mai încolo. Jucați scena”) 	2.5. Manifestarea interesului pentru participarea la interacțiuni orale <ul style="list-style-type: none"> - organizarea unui eveniment în școală/ comunitate - promovarea unei idei/ a unor produse - participarea la campanii de susținere/ de atragere a atenției asupra unei probleme - exprimarea propriilor opinii în legătură cu un fapt cunoscut, o întâmplare trăită, un eveniment public etc.

3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
3.1. Extragerea unor informații de detaliu din texte informative sau literare <ul style="list-style-type: none"> - lectura activă, cu creionul în mână - lucru în perechi cu scopul de a lămuri aspecte neînțelese - folosirea jurnalului cu dublă intrare - adresarea de întrebări reciproce - lectura unui text utilizând metoda SINELG 	3.1. Formularea de concluzii simple pe baza lecturii textelor informative sau literare <ul style="list-style-type: none"> - activități în perechi pe baza unor întrebări reciproce - realizarea, în perechi sau în grup, a unei diagrame Venn pornind de la aspectele comune și de la diferențele referitoare la anumite elemente din text
3.2. Formularea unui răspuns emoțional față de textul literar citit <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de exprimare a primelor reacții față de cele citite folosind coduri diverse - desen, mimă, schemă, ritm/ melodie etc. - exerciții de tipul „dacă aș fi (personajul) ... m-aș simți/ aș fi ... .” 	3.2. Asocierea elementelor descoperite în textul citit cu experiențe proprii <ul style="list-style-type: none"> - realizarea de proiecte integrate care vizează legăturile dintre lumea reală și cea imaginată prezentată în textele citite - realizarea de postere/ organizatori grafici pentru a indica relația dintre text (literar sau de informare) și experiențele proprii - exerciții de reformulare a unui mesaj, din perspectiva diferiților receptori/ emițători
3.3. Formularea unei păreri despre o povestire și personajele acesteia <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de exprimare personală pe baza elementelor din text - exprimarea acordului/ dezacordului față de acțiunile, atitudinile unor personaje 	3.3. Extragerea dintr-un text a unor elemente semnificative pentru a susține o opinie referitoare la mesajul citit <ul style="list-style-type: none"> - minidezbateri pornind de la aspecte interesante ale textului - realizarea de liste cu aspecte semnificative descoperite în texte și clasificarea acestora - rezolvarea unor controverse

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>3.4. Evaluarea conținutului unui text pentru a evidenția cuvinte+cheie și alte aspecte importante ale acestuia</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizarea de diagrame, de organizatori grafici în perechi/ în echipe <p>3.5. Sesizarea unor regularități ale limbii pe baza textului citit</p> <ul style="list-style-type: none"> - observarea unor mărci specifice (de exemplu, plural/ gen etc.) <p>3.6. Aprecierea valorii cărților</p> <ul style="list-style-type: none"> - activități la bibliotecă - amenajarea unui colț de lectură în clasă - prezentarea unei cărți la intervale ritmice (o dată pe săptămână, o dată la două săptămâni etc.) 	<p>3.4. Evaluarea elementelor textuale care conduc la înțelegerea de profunzime în cadrul lecturii</p> <ul style="list-style-type: none"> - folosirea metodelor gândirii critice pentru explorarea textelor <p>3.5. Sesizarea abaterilor din textele citite în vederea corectării acestora</p> <ul style="list-style-type: none"> - observarea dezacordului și a altor abateri <p>3.6. Manifestarea interesului pentru lectura literară și de informare</p> <ul style="list-style-type: none"> - proiecte de documentare la diverse discipline școlare sau în vederea unor activități extrașcolare (de exemplu, excursii, concursuri, serbări) - întâlniri cu scriitori - concursuri legate de conținutul cărților citite

4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>4.1. Aplicarea regulilor de despărțire în silabe, de ortografie și de punctuație în redactarea de text</p> <ul style="list-style-type: none"> - interevaluarea textelor scrise - revizuirea textelor redactate - discutarea problemelor apărute la despărțirea în silabe - completarea semnelor de punctuație într-un text fără punctuație și discutarea rezultatelor <p>4.2. Redactarea unor texte funcționale simple care conțin limbaj vizual și verbal</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizarea unui afiș pentru promovarea unei serbări/ a unui concurs/ a unui proiect/ a unei tombole - elaborarea unui fluturaș pentru comunicarea rezultatelor unui proiect 	<p>4.1. Recunoașterea și remedierea greșelilor de ortografie și de punctuație în redactarea de text</p> <ul style="list-style-type: none"> - autoevaluarea și interevaluarea textelor redactate - discutarea greșelilor de ortografie - inventarea unor probe pentru a verifica scrierea corectă <p>4.2. Redactarea unor texte funcționale scurte pe suport de hârtie sau digital</p> <ul style="list-style-type: none"> - comunicarea între elevi sau cu profesorul pe o diversitate de subiecte prin email (întrebări legate de: teme, modul de rezolvare a unui exercițiu) - scrierea unei invitații la o zi de naștere, la un film, la un picnic etc. - completarea corectă a datelor destinatarului pe un plic/ o carte poștală; în format digital

4.3. Realizarea unei scurte descrieri ale unor elemente din mediul apropiat pornind de la întrebări de sprijin

- elaborarea de instrucțiuni amuzante pentru obiecte la îndemână (de exemplu, „Cum este guma? La ce folosește? Găsește și o utilizare neobișnuită!”)

4.4. Relatarea pe scurt a unei întâmplări/ activități cu sprijin din partea profesorului

- scrierea unui paragraf în care se folosesc conectori de tipul: mai întâi, apoi, în cele din urmă

4.5. Manifestarea disponibilității pentru transmiterea în scris a unor idei

- participarea alături de colegi și profesor la realizarea programului unei serbări, a scenariului unei dramatizări
- expoziții de afișe/ alte produse scrise realizate în urma activităților
- participarea la realizarea unui jurnal al clasei

4.3. Redactarea unei descrieri tip portret pe baza unui plan simplu

- expoziție de portrete (colaj/ foto/desen și descriere verbală)
- proiect „Căutăm familie iubitoare – descrierea unor animale de companie fără stăpân”
- prezentarea unui personaj de poveste/ film/ serial pentru copii
- scrierea unui text scurt pentru a se prezenta cuiva necunoscut (unui prieten prin corespondență la primul mesaj, de exemplu)

4.4. Prezentarea pe scurt a unei întâmplări / secvențe dintr-o poveste/ dintr-un film/ desen animat / a unei activități pornind de la întrebările investigatorului perfect

- relatări în scris pe baza întrebărilor: „Cine, Ce, Cum, Unde, De ce a făcut ...?”
- realizarea unui jurnal de lectură care să conțină elementele cheie de prezentare a unei cărți citite și/ sau desene care să ilustreze ceea ce își imaginează
- realizarea unei benzi desenate, îmbinând desenul cu mesajele scrise

4.5. Manifestarea interesului pentru scrierea creativă și pentru redactarea de texte informative și funcționale

- realizarea unei cărți uriașe pentru colegii de la clasa pregătitoare pe o temă propusă de cei mici/ de profesori sau de clasă
- realizarea de afișe pentru promovarea unor evenimente din școală; concurs de afișe

Conținuturi¹

Conținuturile din lista de mai jos constituie mijloace pentru dezvoltarea competențelor de comunicare, respectiv baza de operare prin care se structurează competențele; conținuturile nu se tratează în sine; se va evita metalimbajul

Domenii de conținut	Clasa a III-a	Clasa a IV-a
Funcții ale limbii (acte de vorbire)	<ul style="list-style-type: none"> - descrierea (de obiecte, ființe din universul imediat) - relatarea unei acțiuni/ întâmplări cunoscute (trăite, vizionate, citite) - oferirea de informații (referitoare la universul apropiat) - solicitarea de informații (referitoare la universul apropiat) - cererea simplă familiară, cerere politicoasă - prezentarea (de persoane, de cărți, a unor activități) - inițierea unui schimb verbal	<ul style="list-style-type: none"> - descrierea (de personaje de film, carte, imagine) - relatarea unei întâmplări imaginate - oferirea de informații referitoare la universul școlii sau extrașcolar - formularea de informații referitoare la universul școlii sau extrașcolar - formularea de solicitări formale și informale - prezentarea (unor activități/ rezultate/ proiecte) - inițierea și menținerea unui schimb verbal
Textul	<ul style="list-style-type: none"> - textul pentru lectură are minim 450 cuvinte - textul literar: cu precădere narativ; fragmente descriptive scurte; poezii scurte adecvate nivelului de vârstă - text de informare și funcțional: afiș, fluturaș, tabel sau alt tip de organizator grafic, biletul, felicitarea; în funcție de dotări – email	<ul style="list-style-type: none"> - textul pentru lectură are minim 800 cuvinte - text literar narativ; text descriptiv de tip portret; poezii scurte adecvate nivelului de vârstă - text de informare și funcțional: afiș, tabele, diagramă Venn sau orice alt tip de organizator grafic adecvat vârstei, hartă și plan simplu de oraș/ traseu turistic etc., carte poștală, invitație; în funcție de dotări – mesaj text și email
Variabilitatea și regularitățile limbii	<ul style="list-style-type: none"> - intuirea numărului și a genului - intuirea claselor morfologice: substantiv, adjectiv, pronume personal, verb	<ul style="list-style-type: none"> - intuirea persoanei, a timpului - intuirea claselor morfologice: substantiv, adjectiv, pronume personal, numeral, verb - intuirea relațiilor simple dintre cuvinte: subiect - predicat

¹ Domeniile de conținut propuse sunt selectate din lista oferită în descriptivul de conținuturi ale competenței de comunicare în limba maternă din Recomandarea Parlamentului european privind cadrul de referință pentru competențe cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți.

Sugestii metodologice

În clasele a III-a și a IV-a, este continuată construirea achizițiilor a căror structurare a început în ciclul anterior (clasa pregătitoare, clasele I și a II-a). Competențele generale rămân aceleași, acestea jalonând codarea și decodarea de mesaje orale și scrise.

Comunicarea elevilor are loc firesc în clasă și devine, în context școlar, obiect al reflecției și al învățării. Din acest motiv, competențele specifice reprezintă trepte în structurarea comunicării orale și scrise.

Receptarea mesajelor orale și scrise

Atât la clasa a III-a, cât și la a IV-a, sunt incluse enunțuri specifice pentru receptarea globală a unui mesaj oral, având în vedere că, în clasele anterioare, această operare nu a constituit un scop explicit al învățării.

Înțelegerea globală a mesajului sprijină ascultătorul să discearnă dacă este necesar să acorde atenție într-un anumit context de comunicare. Înțelegerea globală, odată consolidată, permite și alte operări necesare înțelegerii și participării în tranzațiile verbale, care să conducă la interacțiuni responsabile social în spațiul școlii și în afara lui. Este esențial, din acest punct de vedere, ca elevii să comunice autentic cu cei din jur, pentru a înțelege, prin intuiție, apoi prin reflecție, importanța de a-l asculta cu adevărat pe celălalt, de a fi atent la nevoile lui, de a empatiza și de a nu judeca. Formarea unor deprinderi de ascultător activ este o componentă importantă a competenței de comunicare. Astfel, contextele create în spațiul școlii trebuie să fie autentice, adecvate vârstei și dorințelor grupului de elevi.

Tot în domeniul ascultării, evidențiem și importanța deschiderii unor căi spre reflecția asupra regularităților limbii. Competențele care vizează sesizarea unor regularități sau abateri în exprimarea unui vorbitor structurează, în mintea copilului, conștientizarea sistemului limbii și a semnificației componentelor sale. Această achiziție este întărită prin dezvoltarea unor competențe similare în receptarea mesajului scris.

În privința receptării mesajului scris, accentele formative sunt pe semnificații și pe explorarea acestora la nivelul textului scris (literar și nonliterar). Structurarea competențelor se raportează la procesele lecturii din cadrul de referință PIRLS și la receptarea literaturii din cadrul LiFT. Din perspectiva PIRLS, lectura, în scop informativ sau în scop estetic, înseamnă comprehensiune, care se construiește treptat, de la simplu la complex, prin antrenarea a patru procese cognitive esențiale: identificarea de informații explicit formulate, realizarea de deducții simple, integrarea și interpretarea ideilor și a informațiilor, evaluarea critică a conținutului și a elementelor textuale. În demersurile focalizate pe formarea competențelor de lectură, cadrul didactic trebuie să proiecteze activități coerente pentru antrenarea treptată a celor patru procese, care să ducă la o înțelegere profundă a textelor, la evaluări critice, la formulare de răspunsuri personale față de cele citite susținute cu elemente/ cu exemple din mesajele scrise.

LiFT valorifică experiențe didactice europene, valoroase în abordarea lecturii literare în context școlar și pledează pentru importanța trezirii interesului elevului, a motivației sale, ca prim pas pentru formarea unei atitudini pozitive față de cunoașterea lumii prin lectură. Este necesar ca alegerea textelor literare ce urmează a fi abordate în clasă să corespundă nevoilor elevilor, intereselor acestora și reprezentărilor lor despre lume. De asemenea, investigarea lumilor ficționale, prin sarcini simple, dar relevante pentru elevi, îi ajută să extragă informația semnificativă dintr-un text, să o lege de propria viață, să compare lumea reală cu cea ficțională și să-și susțină punctele de vedere cu argumente valide.

Așadar, lectura este un scop explicit al învățării, de maximă importanță pentru cunoaștere și pentru dezvoltarea personală a elevului, nefiind un mijloc pentru practicarea vocabularului și a gramaticii.

Exprimarea orală și redactarea

În privința producerii de mesaje orale și scrise, accentele formative sunt puse pe valorizarea intereselor elevilor din perspectiva exprimării de idei, de păreri, de emoții pe tematici relevante pentru experiențele lor. Succesul unor activități de exprimare depinde de semnificația lor pentru elevul înțeles în individualitatea sa, cu un profil cognitiv și afectiv propriu. Totodată, sunt valorizate experiențele de interacțiune care pun bazele nu doar pentru comunicarea eficientă, dar și pentru socializare.

Temele de redactare, precum și problematicile abordate în producerea orală trebuie să traducă intenții autentice din perspectiva elevului. Rezolvarea unor sarcini stereotipe, repetitive va conduce, așadar, la abordări superficiale, la lipsa motivației și a încrederii în sine, în propriile idei.

Din acest motiv, în prezentul document, producerea de texte orale sau scrise pune accent pe relevanța contextului de comunicare, pe interogare, pe explorarea universului copilului, inclusiv prin apelul la noile tehnologii. Sunt evidențiate, de asemenea, situații în care, pentru a se exprima, elevii pot folosi și alte coduri în afara codului lingvistic (de exemplu, desene, colaje, ritm).

Modelul comunicativ-funcțional și abordarea conținuturilor

În documentul de față, categoriile de conținut sunt preluate dintre cele stipulate în Recomandarea Parlamentului European pentru formarea competențelor cheie. Conținuturile sunt tratate ca bază de operare pentru structurarea competențelor, nu ca scopuri în sine.

În privința elementelor de construcție a comunicării, am optat pentru intuirea regularităților din mesaje vehiculate, pentru identificarea acestora în context. Propunem ca sesizarea semnificației categoriilor gramaticale și a claselor morfologice să se realizeze prin jocuri de imaginație și prin analogii reprezentative. De exemplu, *putem pleca să explorăm spațiul galactic și în cele din urmă vom ajunge pe o planetă unde vom poposi. Acolo nimic nu seamănă cu Terra. Va trebui să inventăm nume pentru tot ceea ce vedem. Vom constata că toate aceste nume au anumite caracteristici exact ca acelea din lumea noastră. Și pentru că toate acestea trebuie să aibă un nume le-am spus „substantive”.*

Exemplul de mai sus ilustrează că, în acest mod, modelul comunicativ-funcțional poate fi aplicat efectiv în clasă.

Demersul constructivist, adoptat în contemporaneitate, presupune, așadar, explorarea de către elevi a realității comunicării în același mod în care au făcut-o în trecut aceia care au scris gramaticile, nu cu scopul de a scrie ei – elevii - alte tratate, ci de a comunica eficient, responsabil.

Tematica textelor trebuie să reflecte universul copilăriei și valorile proprii acestuia. Autorii de manuale vor utiliza atât texte create de aceștia, cât și texte folclorice și ale scriitorilor rromi din România și din străinătate. Manualul se va încheia cu câte un vocabular rrom-român și român-rrom, structurate pe baza cuvintelor întâlnite în manualul respectiv.

Listă orientativă de autori și texte

Lista este orientativă – autorii de manuale/ profesorii vor selecta autorii și textele considerate adecvate demersului propus.

AUTORI RROMI:

Andre Barthelemy: *Kajsan.*

Borcoi Jupter: *I zor thaj i godi; Sar si o nasulipen; Duj amala; I doș; O lacho amal; Duj chave.*

Costică Bățalan: *O Phuro Krăcuno.*

Eslam Drudak: *E chona.*

Gheorghe Sarău: *O zukel o rikono vaj i muca?; O ivend; O manuș thaj le duj pesqe chaja; I Svunta Sara; O pašmilaj; O Uštăvipen le Isusosqo; So ingeren e kanzurke pumare dumeshe?; I rromani chib.*

Karszali Ervin și Rosztas Farkas: *O rrom thaj i balval; Sa mança!*

Lèksa Manus: *Dade, kin manqe grastorres!; Phen tu manqe, chavorro!*

Mateom Maximoff: *Bitinav tumenqe mirre asva.*

Nina Vinkova: *O brişind.*

Octavian Bonculescu: *Rodipen.*

Rosztas György: *O kermuso.*

Rajko Djurić: *E dajaqe jakha; So znav?; So kerel o lav?; I sazangli chib.*

Romka Demeter: *Te avelas man grastorro parno!; Murre dadesqe.*

TRADUCERI ȘI ADAPTĂRI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ realizate de:

Gheorghe Sarău: *O pučhipen k-e duj droma; I paramiçi la molăqi, poveste grecească; I buzni thaj le trin buznorre, Anton Pann: Anθar e svatură le godăver phuresqe; Dadela, amare!a; Petre Petcuț: O Ștefân Răzvàn, o baro raj la Moldoviaqo; O zidari; Umberto Eco: Jekh șoșoj... aver șoșoj...; Mokcsay Gyulane: O rrom thaj i astarni le ruvenqi, O bičajlo rrom.*

Marcel Courthiade: *Esop: O Lačhipen thaj o Nasulipen; Sar o șoșoj mudardăs le ruves; A.A. Milnesqo: O ričhinorro Vini zal k-o șoșoj; I kakarășka thaj o kalo sap; Jekh godăver rromni.*

Mantu Stoica: *K-o Betleemo tele, Ades Biandilo o Xristos, Thaj so šukar nevipen, E ivendesqe luludă, O phuro parne balenča.*

Sorin Aurel Sandu: Anton Pann: *Anθa' o siklipe'.*

Octavian Bonculescu: *O gonorro duje lovenča, dramatizarea în versuri realizată de Elena Nuică.*

Isabela Bănică: Katarina Taikon: *I Katitzi.*

Alte traduceri și adaptări: *Sar i cik kerdili manro*, culeasă de la rromii căldărari din Franța; *O bakro*, adaptare după o poveste culeasă de la rromii căldărari din Franța; *O rrom, o phuro thaj le duj piră*, poveste veche din Balcani; *Lil Indiaθar*, adaptare după J.S. Pathania.

Listă orientativă de autori și texte – traducere în limba română

Lista este orientativă – autorii de manuale/ profesorii vor selecta autorii și textele considerate adecvate demersului propus.

AUTORI RROMI:

Andre Barthelemy: *Unde ești.*

Borcoi Jupter: *Puterea și mintea; Cum este răutatea; Doi prieteni; Vina; Prietenul cel bun; Doi copii.*

Costică Bățalan: *Moș Crăciun.*

Eslam Drudak: *Lunile.*

Gheorghe Sarău: *Căinele, cățelul sau pisica?; Iarna; Omul și cele două fiice; Sfânta Sara; Primăvara; Învierea lui Isus; Ce poartă aricii pe spatele lor?; Limba rromani.*

Karszali Ervin și Rosztás Farkas: *Rromul și vântul; Tot cu mine!*

Lèksa Manus: *Tată, cumpără-mi căluț!; Spune-mi, copilașule!*

Mateom Maximoff: *Vă vând lacrimile mele.*

Nina Vinkova: *Ploaia.*

Octavian Bonculescu: *Căutare.*

Rosztas György: *Șoarecele.*

Rajko Djurić: *Ochii mamei; Ce știu?; Ce face cuvântul?; Limba de toți știută.*

Romka Demeter: *Dacă aș avea un căluț alb; Tatălui meu.*

TRADUCERI ȘI ADAPTĂRI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ realizate de:

Gheorghe Sarău: *Întrebarea la răscruce de drumuri; Povestea vinului, poveste grecească; Capra cu trei iezi; Anton Pann: Din sfaturile bătrânului înțelept; Tatăl nostru; Petre Petcuț: Ștefan Răzvan, domnitorul Moldovei; Zidarul; Umberto Eco: Un iepure ... alt iepure ...; Mokcsay Gyulane: Rromul și capcana pentru lupi, Rromul nesățul.*

Marcel Courthiade: Esop: *Bunătatea și Răutatea; Cum iepurele l-a omorât pe lup; A.A. Milnesqo: Ursulețul Vini merge la iepure; Coțofana și șarpele negru; O femeie înțeleaptă.*

Mantu Stoica: *Jos la Betleem, Astăzi s-a născut Hristos, O ce veste minunată, Florile dalbe, Moș Crăciun cu plete dalbe.*

Sorin Aurel Sandu: Anton Pann: *Despre învățăături.*

Octavian Bonculescu: *Punguța cu doi bani, dramatizarea în versuri realizată de Elena Nuică.*

Isabela Bănică: Katarina Taikon: *Katitzi.*

Alte traduceri și adaptări: *Cum noroiul a devenit pâine*, culeasă de la rromii căldărari din Franța; *Berbecul*, adaptare după o poveste culeasă de la rromii căldărari din Franța; *Rromul, bătrânul și cele două oale*, poveste veche din Balcani; *Carte din India*, adaptare după J.S. Pathania.

Grupul de lucru

Gheorghe Sarău	Ministerul Educației Naționale
Ionel Cordovan	Școala Gimnazială „Puiu Sever”, Ineu
Noemi Cordovan	Școala Gimnazială „Puiu Sever”, Ineu